

УДК 343.98

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛІДІВ ПАЛЬЦІВ РУК І ДОЛОНЬ ЯК РІЗНОВИД ІДЕНТИФІКАЦІЇ

*Мордовець Єлизавета Вячеславівна,
студентка IV курсу ННІ права,
Сумський державний університет*

Науковий керівник:
*Маланчук Петро Михайлович,
канд. юрид. наук, доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
та судочинства ННІ права,
Сумський державний університет*

В статті досліджується дактилоскопія як спосіб отримання папілярного візерунку пальців рук та долонь для ідентифікації злочинця або для звуження кола осіб, котрі можуть бути причетними до кримінального правопорушення. Дактилоскопічна експертиза - це той інструмент за допомогою якого досліджуються папілярні візерунки та встановлюється їх належності особі. Дана процедура складається з двох етапів. Першим є всебічне дослідження всіх відбитків, а також їх ознак. Другим етапом виступає порівняльне дослідження, яке полягає порівняння слідів між собою із відбитками рук на дактилокарті. Також аналізуються основні різновиди папілярних візерунків, дані різновиди проаналізовані, що дає змогу встановити конкретний вид візерунку самостійно. Основними загальноприйнятими візерунками є: петльові, дугові, завиткові. Окремо розглянуті основні властивості папілярного візерунку пальців рук і долонь як основного та незмінного доказу причетності особи до кримінального правопорушення. Досліджується дактилоскопія як специфічна галузь кримінології, яка є основною ланкою у процесі встановлення та ідентифікації відбитків пальців рук і долонь, а також встановлення належності певних слідів на місці злочину конкретній особі. Також проаналізована інформація, яка дає змогу встановити необхідність дослідження папілярних візерунків пальців рук і долонь задля встановлення загального значення цієї отриманої інформації для кримінології та для діяльності органів досудового розслідування та прокуратури, адже саме ці дані дають можливість відтворити події, котрі дають можливість розкрити злочин. Зазначені думки науковців про необхідність єдиної бази даних слідів пальців рук і долонь. Вирішення даної проблеми дасть змогу швидше встановити особу злочинця, а також розшукати необхідну інформацію стосовно цієї особи та виявити її. Тобто проаналізована інформація дає змогу дійти до висновку, що даному питанню необхідно приділити увагу задля отримання належних і достовірних доказів у повному обсязі.

Ключові слова : папілярні візерунки, ідентифікація, дактилоскопія, злочин, кримінальне правопорушення, відбитки пальців рук і долонь.

Mordovets Ye. V. Studying of the Finger Traces and Handprints as One of Forms of the Identification. This article examines fingerprinting as a method of producing a papillary pattern of the fingers and palms to identify the criminal or to narrow the circle of persons who may be involved

in a criminal offense. Fingerprint examination - this is the tool, which examines the papillary patterns and set their belonging face. This procedure consists of two stages. The first is a comprehensive study of all prints and their characteristics. The second stage performs a comparative study, which is the comparison of traces between themselves and with the handprints on dactilares. Also analyzed the main types of papillary patterns, these types are analyzed that allows you to set a specific pattern on their own. The main common patterns are: hinge, curve and circular. Separately are discussed the main features of papillary pattern of the fingers and palms as the main and the consistent evidence in linking the person to the criminal offence. Fingerprinting is investigated as a specific branch of criminology, which is the main link in the process of establishing and identification of prints of fingers and palms, as well as establishing ownership of certain traces at the crime scene to a specific person. Also the author has analyzed the information that gives you the opportunity to see the necessity of studying papillary patterns of fingers and palms to establish the overall value of this received information for criminology and activities of bodies of preliminary investigation and Prosecutor's office, because these information provides the opportunity to reconstruct the events that give the opportunity to solve the crime. These are the opinions of scientists about the importance of a database of traces of fingers and palms. The solution to this problem will quickly establish the identity of the offender, and to find the necessary information regarding this person and identify it. That is why the analyzed information allows to conclude that this issue requires attention to adequate and reliable evidenceinfull.

Keywords : the papillary pattern, identification, fingerprinting, crime, criminal offence, handprints.

Постановка проблеми. Проаналізувати вже існуючу інформацію стосовно дактилоскопії та зробити більш конкретне узагальнення матеріалу, виокремити головну інформацію та дійти висновку, що дане питання потребує вдосконалення, а саме у процесі виявлення та документально оформлення відбитків та створення єдиної бази даних задля поліпшення роботи органів досудового розслідування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Шепітька В. Ю., Рогатюк, І. В., Балашов Н. М., Свобода Є. Й та інші.

Мета статті. У статті здійснено аналіз зібраної інформації по даній темі задля конкретизації й систематизації вже існуючої інформації.

Виклад основного матеріалу. У сьогоднішній ситуації злочинна діяльність процвітає, а вчинення злочину не може відбутися без залишенні на місці події певних слідів, котрі необхідні у ході розслідування справи. Одним із таких доказів є папілярні узорі рук пальців і долонь, котрі є індивідуальними у кожній людині на протязі усього життя. Саме вони є тим сто відсотковим доказом причетності особи до вчинення нею кримінального правопорушення. При вчиненні будь якого злочину, як би злочинець не хотів приховати вчинене кримінальне-протиправне діяння, а сліди залишаються завжди, адже не можливо розрахувати все. Тому дактилоскопія є специфічною галуззю кримінології, котра допомагає ідентифікувати особу злочинця чи

звучити коло підозрюваних і так як це один із головних доказів, то він залишається актуальним до сьогодні. Адже встановлення особи злочинця – це не тільки припинення кримінально правопорушення, а це гарантія спокою суспільства. Здійснюючи злочин особа залишає ряд доказів, котрі у свою чергу вказують на її причетність до даного кримінального правопорушення. Одним із таких доказів є відбитки пальців рук і долонь, які на місці події залишають зловмисники [1]. Доказуючи факт скоєння правопорушення особи органи досудового розслідування здійснюють функції захисту не тільки особи на яку посягав злочинець, а й захист суспільства у цілому, адже дана функція є однією з основних кримінально-процесуальних функцій. Вона виступає важливою складовою процесуальної форми, обов'язковим елементом розв'язання правових спорів та є формою забезпечення прав і свобод особи [2].

Слід зазначити, що на практиці відбитки пальців рук і долонь забезпечує сто відсотковий рівень індивідуальної ідентифікації особи. Також сліди пальців рук і долонь мають певне значення для криміналістики, адже за їх допомогою вдається коротшим шляхом прийти до розшуку і викриттю злочинця. Подібна можливість обумовлена будовою шкіри на пальцях рук і особливими властивостями папілярних візерунків, наявних на кінцевих фалангах пальців рук. У процесі проведення слідчої оперативної дії, а саме огляду місця події, виявлені сліди пальців

рук чи долонь в залежності від їх повноти і чіткості дають змогу:

1. упізнавати особу за відображенням папілярних ліній;

2. допомагає обмежити коло підозрюваних, адже дає змогу виявити сліди пальців рук та долонь, а вже потім порівняти сліди залишені злочинцем та сліди осіб, котрі були присутні на місці події чи торкалися предметів, котрі знаходились на місці злочину;

3. виявляти ідентифікуючі ознаки руки, яка залишила слід (відсутність пальців, потворність кисті, наявність шрамів і інших ушкоджень поверхні кисті);

4. наближено встановити вік особи, сліди пальців рук і долонь, якої були виявлені на місці події;

5. приблизно встановити стать і зріст особи за розмірами частин кисті;

6. на підставі аналізу розташування слідів рук, у тому числі не містять чіткого відображення папілярних ліній, визначити деякі елементи механізму вчинення злочину (як злочинець стосувався яких -чи предметів, як тримав зброю і т.п.) [6, с. 59].

Доречно наголосити, що відбитки пальців також застосовують в облікових системах, найчастіше це реєстрація злочинів. Доволі часто бувають випадки коли відбитки неповні чи навіть невеликі обривки папілярних ліній, то у даному разі ідентифікація можлива за допомогою використання піроскопи, тобто визначення особливостей будови вихідних проток потових залоз у папілярних лініях та конфігурації країв самих папілярних ліній, їх початків і закінчень.

Для встановлення тотожності об'єкта з іншими можуть використовуватись і відбитки окремих ділянок долоні (пальмоскопія) [1].

Сліди пальців рук і долонь є незаперечним фактом і доказом, що конкретна особа знаходилась в певному місці, а саме вони мають важливе значення для криміналістики:

1. торкаючись певного об'єкта рукою залишається слід, який залишає здебільшого долоння поверхневої кисті;

2. залишення слідів нашарування, які виникають внаслідок потожирових виділень пальців чи долонь;

3. шкіра руки має специфічні властивості [2].

Рух – процес динамічний, котрий у свою чергу сприяє виникненню слідів, які супроводжуються відображенням, тобто появою змін у матеріальному середовищі. Доречно зазначити Р. С. Белкін виділив п'ять закономірностей утворення слідів злочинів:

1. Повторюваність процесу виникнення слідів події (наприклад, якщо рукою доторкнутися до полірованої поверхні, то в результаті цієї дії залишаться сліди пальців; якщо в коридорі, в якому проходить особа, є пилюка – залишаються сліди ніг).

2. Зв'язок між дією злочинця та злочинним наслідком, який і є доказом у справі.

3. Наявний зв'язок між способом вчинення злочину та слідами, котрі виникли під час застосування даного способу.

4. Залежність вибору способу від конкретних обставин (під способом необхідно розуміти систему дій до підготування, вчинення та приховування злочину).

5. Зникнення доказів, тобто слідів злочину [5, с. 293]

Доволі часто на практиці зустрічаються як правило сліди рук різних ділянок шкірного рельєфу пальців і долонь рук. Ідентифікацією людини, котра залишила свої відбитки на місці злочину займається спеціальна галузь кримінології – дактилоскопія [6. С.62]. Дактилоскопія — розділ кримінології, який дає уявлення про певні ознаки, особливості та будову папілярних візерунків, котрі у подальшому використовуються для ідентифікації особи та розкриття злочинів.³ У результаті огляду місця події можуть бути виявлені сліди пальців рук або ж частин долоні, які дають змогу ідентифікувати особу по відображеннях папілярних ліній. Результати отримані у ході дактилоскопії мають істотне значення, адже саме вони допомагають вибору основної версії серед інших, притримуючись якої вдається з'ясувати дійсні обставини справи, а також сприяють усуненню істотних суперечностей в свідченнях допитаних раніше осіб. Слід наголосити, що дактилоскопічна експертиза складається з двох етапів. Першим вступає роздільне дослідження об'єкта, тобто всебічне дослідження всіх відбитків, а також їх ознак. Наступним етапом є порівняльне дослідження, яке залежить від порівняння слідів між собою із відбитками рук на дактилокарті.

У теорії виділяють такі різновиди папілярних узорів, як загальні та окремі (деталі), котрі розміщуються на нігтьових фалангах пальців. У свою чергу узор на середніх і основних фалангах пальців і на долонях є менш інформативними. Проте найбільш поширеною є класифікація за загальними ознаками візерунків, котрі поділяються: дугові, петлясті і завиткові [5, с. 293- 294]

Для петльових візерунків характерні лінії, котрі складають центральну частину й рухаються

від одного краю пальця до центру, де круто повертаються і рухаються назад до того ж краю пальця, зображуючи петлю. Кінці петлі, які утворюють її відкриту частину і обернені до краю пальця, отримали назву ніжок або гілок петлі, закруглена частина на її вершині – голівки. Дану петлю оточують три потоки ліній, котрі утворюють під нею фігуру, яка схожа на грецьку літеру «дельта» (Δ), яка має ту саму назву й в дактилоскопії. Слід звернути увагу на напрям ніжки петлі, якщо вона спрямована в бік великого пальця, то вона носить назву радіальної, а якщо у бік мізинця – ульнарною. З цього слідує що петльові візерунки можуть бути як ульнарними так і радіальними. Для віднесення візерунку до петльового типу слід, щоб у центрі візерунку хоча б одна лінія утворювала завершену головку петлі або повну петлю. Другим різновидом папілярного узору є дуговий візерунок, він у свою чергу складається з ліній, які ідуть від одного краю подушечки пальця до іншого, з різним ступенем крутизни згинаючись посередині у вигляді шатра або утворюючи зовсім полого хвилю. Також для нього характерна сукупність концентричних кіл, овалів, спіралей, клубків зустрічних петель, по боках яких ближче до країв пальця розташовуються дві дельти. Доволі рідко можна зустріти візерунки з трьома чи чотирма дельтами. Найбільш поширені у практиці саме петльові візерунки, котрі складають 65% від загальної кількості. Завіткові візерунків зустрічаються трохи рідше, близько 30%, а дугові приблизно 5%. Кожен тип узору має різновиди в залежності від особливостей будови центральної частини [9, с. 16]

Слід наголосити, що папілярні візерунки мають певні властивості, а саме:

1. Неповторність. Кожній людині притаманний певний візерунок, котрий формується під час внутрішньоутробного розвитку плоду. Так французький криміналіст Бальтазар доказав, що повторення візерунків шкіри у двох людей можливе, якщо число століть буде складатися із 49 цифр. Відбитки пальців це індивідуально виражені візерунки на пальцях рук та долонях, а тому завдяки ним можна відрізнити об'єкти один від одного під час дактилоскопічної експертизи. Відображення папілярних візерунків виразні, а також легко стають помітними і доступними для візуального спостереження з застосуванням елементарних технічних засобів. Попри те що доволі багато особливостей у будові візерунку, їх все ж таки можна класифікувати, що забезпечує процес їх індивідуалізації та розрізнення. Численність особливостей дає змогу проводити ідентифікацію з використанням

сукупності ознак, котрі внайшли своє відображення у слідах.

2. Стьйкість. Вона виражається у тому що на протязі життя візерунок є незмінним, а лише з віком він змінюється у розмірі. До того ж папілярні візерунки зберігаються й після смерті людини. І навіть у тому випадку коли труб особи після смерті розклався до м'яких тканин тіла, то саме папілярний візерунок на пальцях рук і долонь допомагає ідентифікувати труп.

3. Відновлюваність. Її можна охарактеризувати як певну особливу властивість папілярних узорів, адже у разі умисного чи необережного пошкодження верхнього шару шкіри через деякий час він повністю відтворюється. На практиці зустрічаються доволі цікаві випадки, коли злочинці хірургічним шляхом видаляли папілярні візерунки з частиною шкіри нігтьових фаланг пальців рук, але через деякий час візерунок відновлювався, але все залежить від ступеню пошкодження шару шкіри, якщо верхній шар видалити більш глибоко, то візерунок може й не відновитися, але відсутність його буде ознакою, який може в сукупності з іншими фактами і обставинами допомогти у встановленні особи злочинця [2]. Доволі незвичайний інцидент зафіксували у мешканців Швеції Андреаса Даніельсона та його доньки Марі, в яких зовсім відсутні папілярні лінії на пальцях рук. А також, в експертній практиці зустрічалися випадки, коли злочинці, які перебували на дактилоскопічному обліку, пересаджували ділянки шкіри з папілярним узором. Проте дані дії мають свої наслідки та ознаки, які допомагають помітити факт пересадки шкіри та ідентифікувати особу, адже при глибокому травмуванні шкіри залишаються шрами, рубці, що мають особливі ознаки, котрі притаманні не усім людям, а лише конкретній особі. Головною ознакою шкірного покриву є здатність залишат відбитки на тих предметах, яких торкалась особа. Залишаючи відбитків пальців, долонь, стоп особа робить дану дію незалежно від її волі і бажання, адже це обумовлено фізіологічними властивостями шкіри: її поверхня завжди покрита потожировими виділеннями, котрі і прилипають до следовосприймаючої поверхні. Необхідно наголосити, що на сьогоднішній день відкрито близько 30 амінокислот, які є складовою у потожировій речовині. Але і їх набір у конкретного індивідуума індивідуальний, а крім того, їх співвідношення у конкретної особи відрізняється помітною своєрідністю. І саме на цьому побудована методика ідентифікації людини за амінокислотним складом його

потожирової речовини. До того ж його біохімічні дослідження дозволяють деякі відомості про: групу крові, статеву приналежність чи деякі хвороби організму даної особи і навіть встановити факт вживання ліків, наркотиків та інших речовин. Це дає змогу звузати коло підозрюваних осіб, серед яких необхідно проводити розшук злочинця [8].

Варто зазначити, що існує ідентифікаційна дактилоскопічна система або скорочено АДІС, завдання якої встановити співпадіння пальців рук, а також проаналізувати ознаки та особливості відбитків. Наступним кроком АДІС перевіре в базі даних відбитків, котрі в неї внесені та в результаті видасть список найбільш вірогідних відбитків, котрі потім підлягають перевірці оператором власноруч. Дані такої дактилоскопічної реєстрації мають неабі яке значення, адже дозволяють встановити особу чи невпізнаний труп або встановити особу, котра має відношення до кримінального правопорушення.

Слід приділити особливу увагу тому факту, що на практиці працівники органів досудового розслідування та прокуратури повинні більш ретельно і якісно відбирати і обробляти дактилоскопічну інформацію осіб, які причетні до скоєння злочину при огляді місця події та в лабораторних умовах. Дактилоскопічна експертиза - це найпоширеніший вид спеціального дослідження на сьогоднішній день, адже саме відбитки пальців рук – це «традиційна складова» місця події за багатьма видами злочинів. На привеликий жаль на практиці слідчі та прокурори досить часто допускають тактичні помилки, які призводять до різного роду кримінально-процесуальних порушень, які в результаті є наслідком втрати важливих доказів по кримінальному провадженню [5, с. 294]

На думку таких науковців, а саме В. П. Бахіним, В. І. Бояровим, В. І. Галаганом, В. К. Лисиченком, А. В. Іщенко, М. Я. Сегаєм, А. В. Старушкевичем, слід ввести систему загального дактилоскопіювання та створення відповідного банку даних. Аргументують науковці цю необхідність наступними факторами, а саме потребою активізації міжнародного співробітництва для протидії тероризму, організованій транснаціональній злочинності, нелегальній міграції, торгівлі людьми чи відмиванням коштів здобутих злочинним шляхом. Необхідно брати до уваги, що Україна бере участь у миротворчих міжнародних операціях та запобігає перетинанню державного контролю, іноземцям, які намагаються дестабілізувати ситуація на території нашої країни. Наступним фактором виступає значна

кількість невпізнаних трупів під час зростання кількості природних та техногенних катастроф, забезпечення ефективності розшуку безвісти зниклих громадян, особливо неповнолітніх та ін. Тобто, створення єдиної багатофункціональної системи дактилоскопічних обліків в Україні, а також вдосконалення правового забезпечення дактилоскопічної реєстрації в нашій країні є необхідною [7, с. 151]

Вивчення розвитку дактилоскопічних знань, особливості їх застосування у в діяльності органів досудового розслідування та прокуратури є важливими так як саме вони дають змогу відтворити події злочину, а в подальшому й розкрити скоєне злочинне, протиправне діяння. Дактилоскопічні сліди є однією із важливих ланок у ході досудового розслідування, тому що відображають певні особливості рук, рельєфу шкіри й унікальні властивості папілярних узорів. Уся ця інформація у сукупності дає органам досудового розслідування ті необхідні знання стосовно особи - злочинця і сприяє розкриттю існуючого кримінального правопорушення [5, с. 295]

Висновки. Сліди пальців рук і долонь - це головний доказ причетності особи до кримінального правопорушення, так як папілярний візерунок несе індивідуальний характер і є незмінним протягом усього життя, то це ідеальний спосіб ідентифікувати особу. Дактилоскопія є специфічної галуззю кримінологію, котра вивчає властивості й будову папілярних візерунків з метою використання їх відбитків для ототожнення особи і розкриття злочинів. Огляд місця події дає змогу виявити дані відбитки, направити їх на дактилоскопічну експертизу й виявити особу – злочинця. Тому органи досудового розслідування повинні детально підходити до виявлення відбитків і належного оформлення процесуальних документів, адже на практиці досить часто припускаються помилок, котрі потім ставлять під сумнів доказову силу відбитків. На сьогоднішній день це дійсно дієвий спосіб встановити особу, але досить складний, тому що по факту в реєстрі існують відбитки пальців лише тіх осіб, котрі раніше вчинювали злочини. Отже необхідно запровадити загальну базу даних відбитків пальців рук і долонь, адже дана дія не тільки спростить розслідування кримінального правопорушення, але й значно скоротить час ідентифікації особи та її розшуку.

Використана література :

1. Криміналістика. Академічний курс. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1648040360786/pravo/slidi_ruk_daktiloskopiya.
2. Маланчук П. М. Функція захисту в Кримінальному процесі України. – Режим доступу : http://uabs.sumdu.edu.ua/images/stories/docs/SVR/Malanchuk_PM.pdf.
3. Алексеев О. О., Арешонков В. В., Атаманчук В. М. та інші. – Мультимедійний підручник. Криміналістика. – Режим доступу : http://www.naiou.kiev.ua/books/kriminalist/lections/lecture_2.7.html.
4. Шепітька В. Ю. Криміналістика. – Режим доступу : http://www.e-reading.club/chapter.php/1001853/55/Shepitka_-_Kriminalistika.html.
5. Рогатюк І. В. Напрями удосконалення використання дактилоскопічної інформації в діяльності органів досудового розслідування та прокуратури / І. В. Рогатюк // Часопис Київського університету права. – 2014. – № 1. – С. 292-296.
6. Балашов Д. Н., Балашов Н. М., Маліков С. В. Криміналістика : підручник, 2005 – 503 с. <http://pravo.co.nf/sledyi-ruk-34357.html>.
7. Свобода Є. Й. Деякі аспекти правового регулювання дактилоскопічної реєстрації / Є. Й. Свобода. // Вісник Академії адвокатури України. – 2010. – С. 148–153. – С. 150.
8. Іщенко Є. П., Топорков А. А. Криміналістика : підручник. – 2-ге вид., випр., доп. і перероб.), 2010. – Режим доступу : <http://pravo.co.nf/sledyi-ruk-33924.html>.
9. Коросташова Т. О. Курс лекцій з криміналістики. Основи слідознавства / Т. О. Коросташова, Ю. О. Ланцедова, О. С. Тунтула; [за наук. ред. О. А. Кириченка]. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2012. – 48 с. – (Авторська лекція).